

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ÇALIŞMALARI

Ali Şakir AĞANOĞLU

Bu konuşmamızda, memleketimizde sosyal, kültürel ve ekonomik sahalarda yaygın hizmetleri olan büyük bir malî müesseseden, Vakıflar İdaresinden bahsetmek istiyoruz. Türk toplumu içersinde (vakıf) müessesesinin önemine, vakıfların zaman içinde geçirdiği değişikliklere, Cumhuriyet devrinde vakıfların idare bakımından aldığı yeni şekle, ve bugünkü vakıflar idaresinin malî veçhesine ve vakıf işletmelerin durumuna temas edeceğiz.

Milletlerin medeniyet seviyelerini ifade eden ölçülerden biri de, fertlerin toplum yararına yaptıkları hizmetler ve bu hizmetleri temsil etmek üzere bırakmış oldukları eserlerdir. Türkiye'de bu kabül hizmetlerin en zengin örneklerini vakıf eserler teşkil etmektedir. Yüz yıllar boyunca adetleri artarak ve hatır ve hayale gelebilecek her ihtiyaç sahasını içine almak suretile devam edegelmiş Türk vakıfları; Türk halkının hayır yapmak, topluluğun kalkınma ve yükselmesine yardım etmek; halde ve gelecekte millete hizmet etmek kaygı ve duygularını ifade eden ve netice itibarile Türk'ün medeniyet seviyesini ölçmeğe yarayan eserlerdir. Başka hiçbir memlekette bu derece zengin çeşitlerine rastlanamıyan vakıflarımızla iftihar etmek durumundayız. Bu eserler, aynı zamanda Türk halkının fikir, ruh ve duygu üstünlüğünü ve san'at kabiliyetini de ifade etmektedirler.

Vakıfların Menşei :

Vakıf, menşei tarihin derinliklerinden gelen bir müessesedir. İlk vakıf tesisleri eski Çin'de başlamıştı. İslâmiyeti kabulden önce, Buda dinindeki Türkler de bu müesseseye çok rağbet göstermişlerdi.

Devletin sadece emniyet ve asayişini sağlamak ve adaleti tevzi etmekle yetindiği devirlerde, halk topluluklarının kültür, sağlık, bayındırlık ihtiyaçlarını karşılamak; iktisaden gelişme ve ilerlemeyi

mümkün kılmak şahısların gayret ve hamiyet duygularına kalıyordu. Başta hükümdarlar olmak üzere devlet ricali ve zamanın varlıklı insanları topluluğun faydalanacağı birtakım hayır işleri yapmayı kendileri için bir vecibe ve topluluk içindeki sosyal mevkilerinin bir görevi sayıyorlardı.

İslâm âleminde vakıflara dinî bir mahiyet verilmesi, vakfın devamlılığını sağlamak amacını güder. Şahısların ve hatta hükümetlerin gelip geçici olması karşısında, cemiyetin ve dinin devamlılığı esas tutulmuş; vakfedilen mal Allahın mülkiyetine tevdi edilmek suretile, vakıf yapmakla düşünülen hizmetin ebediliği teminat altına alınmak istenmiştir.

İslâm hukukunda hükmî şahsiyet olmadığı için hakikî şahsın mülkiyetinden çıkarılan bir mal, ancak Allahın mülkü haline getirilebilir. Bu itibarla, Vakıf tarif edilirken; «menafiinin muayyen şartlar altında bir hayır işine müebbeden tahsis edilmesi maksadile bir malın şer'an şahıs mülkiyetinden çıkarılması ve saklanması...» şeklinde ifade edilir. Eski vakıf hukukunda; «Vakıf, menfaatı ibadullaha ait olur veçhile bir aynı Cenabıhakkın mülkü hükmünde olmak üzere temlik ve temellükten mahsus ve memnu kılmak...» şeklinde tarif edilmiştir.

Vakıfların Gayeleri :

Selçuklulardan başlayarak Cumhuriyet Türkiyesine kadar müslüman - Türk topluluklarında kurulmuş olan binlerce vakfın çok çeşitli maksat ve gayelere yöneltilmiş olduğunu öğreniyoruz. Bu gayeleri :

- Dinî ihtiyaçları karşılamak,
- Hayır yapmak ve topluluğa yararlı olmak,
- Sağlık, kültür ve bayındırlık sahalarında toplumun ihtiyaçlarını karşılamak,
- San'at eserleri meydana getirmek, şehir ve kasabaları süslemek ve dolayısıyla halkın san'at ve kültür seviyesini yükseltmek,
- Biriktirilmiş bir servetin gasbedilmesini önlemek,
- Servetin parçalanmasını ve iktisadî önemini kaybetmesini önlemek,
- Varisleri korumak, onlara belirli bir gelir ve geçim imkânını sağlamak

şeklinde sıralamak mümkündür.

Halen, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün arşivinde oniki bini mütecevaz vakfiye mevcuttur. Fatih, Süleymaniye ve diğer bir kısım sultan vakfiyeleri altın yazılarla yazılmış bizatihi çok değerli tarihî vesikaları teşkil etmektedir. Bu değerli vesikalar vakıfların arşiv kasalarında saklanmaktadır.

Yüz yıllar boyunca vakıf müessesesinin mevzii, mahallî ve memleket ölçüsünde ele aldığı hizmet sahalarını ifade etmek bakımından bu vakfiyelerin konuları hakkında birkaç örnek vermek faydalı olacaktır.

Bir tarafta, peygamberlerin türbelerinin inşası, onarımı ve devamlı bakımı için tesis edilmiş - Urfa'da İbrahim Peygamber için tesis edilmiş Halilürrahman vakfı - tamamen dinî vakıflarla hastahane, darüşşifa, kütüphane, çeşme, köprü, su yolu, imaret ve mektep gibi hayrî vakıflar mevcut bulunmakta; diğer tarafta, Ceyhan ırmağı üzerinde, şeker kamışından şeker istihsal etmek üzere Ramazanoglu tarafından tesis edilmiş ilk şeker imalâthanesi; Van gölünde nakliyat işleri, Şirketi Hayriyeden önce Boğaziçinde yolcu ve yük nakliyatı, İstanbul'da dokuma imalâthaneleri... gibi iktisadî maksatlarla kurulmuş pek çok vakıf bulunmaktadır. Ve yine, san'at ve ticaret yerlerinde gedik'lerin mevcut olduğu devirlerde, onsekiz ve ondokuzuncu yüzyıllarda, bir ticaret yerinin vakfedilmesi mümkün oluyordu. Gediklere ait senetlerin alınıp satılması 1862 yılında menedilmiş; daha sonra, 1913 yılında da gedikler kaldırılmış olarak bu çeşit vakıflar tarihe karışmıştır. İktisadî mahiyetteki vakıflar zamanla tasfiye edilmişlerdir.

Vakıfların Mahiyeti :

Vakfedilen mallar ya hayrat veya akar mahiyetindedir. Bunları menkul ve gayrimenkul olarak iki grupta mütalâa etmek de mümkündür.

Menkul Vakıflar; Teberrükât eşyası da denilen menkul vakıflar, kur-anı kerîm ve her çeşit kitaplarla rahle, şamdan, tesbih, yazı, levha, halı, kilim, mutfak eşyası gibi.. camilere, kütüphanelere, imaretlere ve halkın istifadesine açık diğer yerlere bırakılmış eşyayı teşkil etmektedir.

Halen, onbinlerce teberrükât eşyası camilerimizde, imaretlerimizde halkın hizmetindedir. Diğer bir kısım teberrükât eşyası da vakıfların depolarında muhafaza edilmektedir. Bunların özellikleri olan bir kısmının bir Vakıf Müzesinde toplanması düşünülmektedir.

Gayrimenkul Vakıflar; Cami, mescit, medrese, okul, kütüphane, hastahane, han, kervansaray, çeşme, su yolu, yol, köprü, imaret gibi... hayrat maksadile meydana getirilmiş eserlerle irad getiren tarla, bağ, bahçe, zeytinlik, dükkân, çarşı, iş hanı, fabrika, ev, apartman, sinema, su menbaı... gibi konuları ihtiva etmektedir.

Vakfiyenin Şekil ve Muhtevası :

Vakfı meydana getiren hukukî vesikaya (vakfiye) denmektedir. Her vakfiyede :

- 1 — Vakfedilen malın tâyin, tesbit ve tahdidi,
- 2 — Vakfedilen malın veya gelirinin kullanılacağı yer ve kullanılma şekli,
- 3 — Vakfın idare ve mürakabe tarzı, idare masrafları ve idarencilere verilecek tahsisat,

olmak üzere üç grupta mütalâa edilebilecek esaslar tesbit olunmaktadır.

Uzun zaman, her vakıf müstakil bir müessese olarak mütevellileri tarafından idare edilegelmiştir. Ancak, Anadolu'da kurulmuş müslüman - Türk devletlerinin hemen hepsinde hükümdar aileleri tarafından tesis edilmiş olan vakıfların idaresi, devlet ricali arasında yer alan bir kısım memurlara tevdi edilmekte idi.

Osmanlı İmparatorluğunda Devlet Teşkilâtı :

- 1 — Mülkiye; vezirler, beylerbeyleri... gibi hem hükümetin hem de ordunun başında bulunan idarecilerden,
 - 2 — İlmiye; şeyhülislâm, müftüülenam, müftü, kadı ve kadı-askerler... gibi adalet ve maarif işlerle meşgul olan şahıslardan,
 - 3 — Seyfiye; çeşitli muharip sınıfları içine alan yeniciler, sipahiler... gibi askerlerden,
 - 4 — Kalemîye; devletin arazi ve diğer emvalinin kayıtlarını tutan, muhabereleri yapan büro mensuplarından,
 - 5 — Darüssüeda elşeria ağası, kızlar ağası denilen saray mensubu ve saray işlerini idare eden kimselerden,
- terekküp etmekte idi. Gelmiş geçmiş padişahlarla valide sultanlar ve sultanlar tarafından tesis edilmiş vakıfların idaresi Darüssüeda ağalarına tevdi edilmişti. Sonradan (mazbut vakıflar) diye adlandırılan bu vakıfların devlet memuru vasfını haiz bulunan Darüssüeda

ağalarınca idare edilmesi Vakıflar İdaresinin menşeiini teşkil etmektedir. Diğer vakıflar üzerinde devletin alâkası bir âmme nezaretinden ileri geçmemekte idi.

Ondokuzuncu yüz yıl başlarında devlet teşkilâtında birtakım yenilikler yapılmıştır. Yeni teşkilât arasında, 1826 yılında Evkaf Nezareti ihdas olunmuş, mazbut vakıfların idaresi bu nezarete verilmiştir. Evkaf Nezareti, Cumhuriyetin kuruluşuna kadar devam etmiştir.

1924 yılında çıkarılan 429 numaralı kanunla Şer'îye ve Evkaf Nezaretleri ilga edilmiş; bu kanunun yedinci maddesile Başbakanlığa bağlı bir Vakıflar Umum Müdürlüğü kurulmuştur.

Türk Devleti lâik bir devlet haline geldikten, Şer'î hukuku bırakıp medenî kanunu aldıktan sonra, (vakıf) müessesesi de yeni bir mahiyet almış oluyordu. Bu yeni anlayışa göre, Medenî Kanunumuzda (Tesis) müessesesi yer alıyor; ve fakat, eski vakıfların durumuna dokunulmuyordu.

Vakıfların muhafaza ve idaresine yeni bir şekil vermek amacına, İsviçre'den getirtilen bir mütehasssın yardımlarından faydalanılarak 3461 sayılı Vakıflar Umum Müdürlüğü teşkilât kanunu hazırlanmış ve 1938 yılında tatbik mevkiine konmuştur. Bu kanun üzerinde zamanla birtakım değişiklikler yapılmış, 1956 da çıkarılan 6760 sayılı kanunla daha evvelki kanunlar ilga edilmiş ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne bugünkü şekli verilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü, hükümet teşkilâtı içerisinde, Başbakanlığa bağlı, hükmî şahsiyeti haiz ve mülhak bütçeli bir genel müdürlüktür.

Genel Müdür de dahil olmak üzere beş kişilik bir idare meclisinin yönetiminde bulunan Genel Müdürlüğün merkez teşkilâtında :

Genel Müdür,
Genel Müdür Muavini,
Teftiş Hey'eti,
Hukuk Müşavirliği,
Âbide ve Yapı İşleri Dairesi,
Hayır İşleri ve Mülhak Vakıflar Müdürlüğü,
Emlâk Müdürlüğü,
Arşiv ve Neşriyat Müdürlüğü,
Muhasebe Müdürlüğü,
Zatışleri, Levazım ve Evrak Müdürlüğü,

bulunmaktadır.

Genel Müdürlüğün merkez dışındaki teşkilâtı ise; İstanbul Başmüdürlüğü, 14 mıntıka müdürlüğü, 5 müdürlük, mıntıka müdürlüklerine veya müdürlüklere bağlı 44 memurluktan terekküp etmektedir. Ayrıca, iki yerde, Ayvalık ve Aydın'da müstakil ve mütedavil sermayeli işletmeler mevcuttur.

Vakıflar teşkilâtında 1234 barem içi memur, 96 yevmiye ile ile çalışan teknik eleman ve 29 avukat olmak üzere 1359 kişi çalışmaktadır. İşletmelerdeki personel ile bunların mevsimlere göre değişen işçi ve müstahdemleri bu rakamın dışındadır.

Mülhak bütçeli bir genel müdürlük olan Vakıfların, kendi akarlarından sağladığı gelirlerle idaresi mümkün olamamaktadır. Yıllık varidatı içersinde hazineden ayrılan tahsisat önemli bir yer tutmaktadır. Gerek vakıf akarlarının imar ve islâhı ve yeni akarlar meydana getirilmesi, ve gerek eski eserlerin onarım ve restorasyon işlerinin daha geniş ölçülerde gerçekleştirilebilmesi maksadile Vakıflar Genel Müdürlüğününün 1930 yılından 1963 e kadar yaptığı çalışmaları ifade etmek üzere aşağıda birtakım rakamlar arz edilmektedir. Bu rakamlar, Vakıfların yıllık carî giderleriyle yatırımlara ayırdığı meblâğları göstermek bakımından da dikkate değer bulunmaktadır.

Yıllar	Vakıf geliri	Hazine		Harcamalar	
		yardımları	Carî gider	Yatırımlar	Yekânı
1930	3.119.000	—	3.118.906	—	3.118.906
1935	2.347.000	100.000	2.446.999	—	2.446.999
1940	2.834.000	80.000	2.913.918	—	2.913.928
1945	2.558.131	825.000	(7 aylıktır..)	—	—
1950	5.343.300	3.194.700	7.815.950	722.050	8.538.000
1955	11.168.675	1.725.000	9.186.675	3.707.000	12.893.675
1960	17.926.500	37.928.984	16.317.484	39.538.000	55.855.484
1961	17.392.000	26.868.000	20.345.000	23.915.000	44.260.000
1962	19.718.600	21.623.345	20.706.945	20.605.000	41.341.945
1963	22.584.250	22.490.400	22.474.650	22.600.000	45.074.650

Bu tablonun tetkiki, hususile, Vakıflar İdaresinin kendi akarlarından sağladığı iradın 1930 ile 1950 arasında bir gelişme kaydetmediğini; 1950 ile 1960 arasında görülen rakam kabarmalarının ise kısmen yeni akarların mevcutlara ilâve edilmiş olmasından kısmen de enflasyonist bir devre olan bu devrede kira kanunlarının müsaadesi nisbetinde vakım emlakın kiralalarının yeni rayiçlere göre alınmasından ve diğer vakıf iradlarının daha yüksek fiyatlarla değerlendirilmekte olmasından ileri gelmektedir.

1935 den itibaren, Vakıflar İdaresi, yıllık carî giderlerini karışlamak üzere hazineden yardım almaya başlamıştı. Eski eserlerin onarımı konusuna da 1945 den sonra başlanmış ve her yıl hazineden alınan yardımların bir kısmı bu sahaya harcanmıştır.

Şimdi, yukarda gösterilen teşkilâtı ve yıllık malî imkânlarla Vakıflar Genel Müdürlüğünün yapmakta olduğu işleri ve hizmetleri gözden geçirelim :

Emlâk İşleri :

Genel müdürlük teşkilâtının doğrudan doğruya idare ettiği vakıflar, mazbut vakıflardır. Herbirinin ayrı hükmî şahsiyeti olan ve mütevellileri tarafından idare olunan, veya mütevellilere niyabeten mahallindeki vakıf memurları tarafından idare olunan (2780) adet mülhak vakıf üzerinde Vakıflar Genel Müdürlüğünün sadece mürakabe hakkı vardır. Mülhak vakıfların yıllık gelir ve giderleri kendi hesaplarında toplanmaktadır. Ayrıca, hemen hepsi İstanbul'da bulunan Ekalliyet Vakıfları da, ait oldukları cemaatlar tarafından seçilen müteveli hey'etleri tarafından idare olunmaktadır. Bunlar üzerinde de Vakıflar Genel Müdürlüğünün sadece denetleme hakkı vardır.

Halen, Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde :

14 818 i irad getiren gayrimenkul, akar,
1 538 i hayrat olmak üzere,

16 356 adet mazbut vakıf mevcuttur.

Akar mahiyetindeki gayrimenkullerin cinleri :

- 1 334 adet mesken olarak kullanılan bina, ev,
 - 43 » apartman,
 - 23 » otel,
 - 76 » iş hani,
- 3 403 » dükkân, kahvehane, fırın vesair iş yeri,
 - 75 » hamam,
 - 5 » kervansaray,
 - 8 » fabrika,
- 3 884 parça arsa, mer'a, mandıra,
 - 23 adet değirmen,
- 2 606 » tarla, bahçe, bostan,
- 3 338 parça bağ ve zeytinlik, tir.

Yurdumuzun hemen her tarafına yayılmış olan bu çok çeşitli vakıf gayrimenkullerin umumı kıymeti bir milyar liranın üstündedir.

Bunlardan, 3338 parça halinde bulunan meyvalı aġaıklar illere şu şekilde dağılmıştır :

anakkale ilinde :	10 819	adet,
Balıkesir »	129 723	»
İzmir »	26 533	»
Manisa »	2 939	»
Aydın »	171 288	»
Muğla »	45 130	»
Antalya »	14 737	»
Adana »	864	»
Hatay »	14 052	»
Gaziantep »	150	» olmak üzere,

cem'an.. 416 235 adet zeytin, incir,

narenciye, muz ve hurma aġacını ihtiva etmektedir.

Vakıf Ormanlar, orman kanunu ile devlet orman işletmelerine devredilmiştir. Vakıf tarla, bahçe veya ormanlar içersinde bulunan ve fakat müstakil birer vakıf olarak tesis edilmiş bulunan menba suları da vardır. İstanbul çevresinde en iyi vasıflı menba suları olarak bilinen ve tesisleri kiraya verilmek suretile işletilmekte olan Taşdelen, Defneli ve Karakulak menba sularını bu meyanda zikretmek gerekir.

1924 den itibaren, Vakıflar Genel Müdürlüğü kurulduktan bu güne kadar, muhafazasında zaruret olmıyan bir kısım gayrimenkuller satılmış, bu satışlardan elde edilen para ile yeni gayrimenkuller edinilmiş, yeni binalar yaptırılmıştır. Arazi, arsa ve bina olarak satılan gayrimenkullerin adedi (2862) dir. Buna mukabil, 1946 dan sonra başlanmış olarak 1963 e kadar 38 ilde (40.599.695.—) lira değerinde 81 adet yeni bina inşa ettirilmiştir. Bu yeni binalar, iş hanı, arşı, dükkân, ev, apartman, hastahane, garaj, sinema, kaplıca, soğuk hava deposu, fabrika, otel ve lokantalardan teşekl etmektedir. Bunlar arasında, i ve dış turizme hizmet etmek maksadile inşa ettirilmiş on adet yeni otel ve gazino da yer almaktadır. Bunlar :

Antalya'da	1 499 503.76	lira,
Aydın - Didim'de	1 238 489.79	»
Balıkesir'de	3 435 363.20	»
Çanakkale'de	1 439 496.75	»
Giresun'da	567 352.34	»
Rize'de	1 266 057.02	»
Van'da	551 645.37	»
Edirne'de	710 544.83	»
Kırklareli'de	167 710.08	»
Sapanca'da	2 945 697.84	» harcanmak suretile,

cem'an 13 821 860.98 liraya mal edilmiş otel ve gazinolardır. Halen bunların sekizi kiraya verilmiş ve işletmeye açılmış bulunmaktadır. Balıkesir ve Sapanca otelleri henüz kiraya verilememiş ve işletmeye açılmamıştır.

İktisadî Kalkınma Plânına uygun olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü de irat getirir (Akar) gayri menkuller edinmek veya inşa ettirmek işlerini yıllık programlara bağlamıştır. Muhafazasında lüzum ve zaruret bulunmayan bir kısım gayrimenkulleri satıp tasfiye etmek suretile elde edilen gelirleri daha verimli olacak yeni inşaat tahsis etmektedir.

Akar inşasında, tasfiye edilen vakıfların şartlarına uygun olmak, şehir ve kasabaların imarile iktisadî ihtiyaçlarına, sosyal ve kültürel kalkınmalarına yararlı olmak düşünceleriyle hareket edilmektedir. Bu cümleden olarak son iki yıl içinde :

1962 yılında, 13 453 459.67 liralık inşaat yaptırılmış,

1963 yılında, 13 320 000.— liraya mal olacak sekiz yeni inşaat projesi tatbik mevkiine konmuştur.

Akar mahiyetindeki vakıf gayrimenkullerin gelirleri, bu gayrimenkullerin rayiç değerlerine nisbet edildiğinde % 2 yi geçmemektedir. Buna sebep, tarla, bahçe, bağ, zeytinlik gibi gayrimenkullerin dağınık halde olmaları ve vakıf teşkilâtının bunları verimli şekilde işletmemesi, diğer taraftan, mevcut kira mevzuatı dolayısıyla müsakkaf gayrimenkullerden günün rayicine uygun kira alınamamasıdır.

Hayrat mahiyetinde olan Vakıf gayrimenkullerin bakım ve muhafazası ve daima hizmete yararlı halde bulundurulması için her yıl

birtakım masraflar yapılmaktadır. Dükkan, çeşme, köprü.. gibi hayrat vakıflar bu meyanda zikredilebilir.

Âbide ve Eski Eserlerin Bakım ve Onarımı Çalışmaları :

Yurdumuz, gelmiş geçmiş eski medeniyetlerin beşiği olarak pek çok tarihî esere sahiptir. 900 yıllık Türk vatani olarak da, Anadolu'da ve Trakya'da pek çok Türk eseri mevcuttur. Anadolu'da eski medeniyetlerden kalma ve tarihte kayıtlı 2120 adet antik belde mevcuttur. Bunların ancak 400 ü harabe şehir olarak tesbit edilebilmiştir. Yine eski medeniyetlerden intikal etmiş olanlarla Türk hakimiyeti devrinde inşa edilmiş 700 den fazla kale mevcuttur. Eski eser mahiyetinde köy camii, türbe, medrese, kervansaray, vesair binalarla su tesisleri ve mezarlıkların adedi 5000 i tecavüz etmektedir. Bu tarihî eserlerin bir kısmı belediyelerin elindedir. Büyük bir kısmı şahısların mülkiyeti altında ve pek çoğu da sahipsiz durumdadır.

Cumhuriyet devrinde ve son yirmibeş yıl içinde, ilim ve san'at adamlarımızın gayretleri neticesinde ve çıkarılan müteaddit kanunlarla tarih hazinelerini teşkil eden bu eserler kontrol altına alınmaya, imar ve ihya edilmeğe başlanmıştır. Eski eser ve âbidelerden 3465 kadarı vakıfların malı olarak tesbit ve tescil edilmiş durumdadır.

Tarihî şehir harabelerile kaleler, surlar ve müze haline getirilmiş binalar Millî Eğitim Bakanlığınca idare edilmektedir.

Eski eserlerimiz, maddî bakımdan değer biçilemeyecek kadar büyük kıymet taşımaktadırlar. Yapılan bir hesaba göre, İstanbul'da Süleymaniye mimarî külliyesini bugün yeniden inşa etmek icap etse 800 - 900 milyon lira harcamak lâzımgelmektedir. Eskidenberi, vakıfların elinde bulunan tarihî eserlere ilâve olarak, 10.9.1957 tarih ve 7044 sayılı kanun, aslında vakıf olduğu halde muhtelif sebep ve vesilelerle diğer devlet daireleri veya belediyelerin tasarrufuna geçmiş bulunan eski ve mimarî değeri olan tekmil binaların vakıflara devrini gerektirmektedir. 28.2.1960 tarih ve 7463 sayılı diğer bir kanun da, tarihî ve mimarî değeri bulunan eski eserlerden şahısların mülkiyetinde bulunanları Vakıflar Genel Müdürlüğünün istimlak etmesini âmir bulunmaktadır. Vakıflar idaresinin bugünkü malî imkânlarla bu işleri gerçekleştirebilmesi çok uzun zaman içinde olabilecektir.

Yapılan tahminlere göre, halen Vakıfların elinde bulunan 3465 adet tarihî eser ve âbidenin onarım ve restorasyonu için 600 milyon liraya ihtiyaç vardır. En zarurî olanlara öncelik verilerek sıraya konulmak suretile bu eserlerin onarımına devam edilmektedir. 1950 den itibaren geçen ondört yıl içinde, hazineden verilen tahsisat ile, Vakıflar Genel Müdürlüğüne tamir ve restore edilmiş ve edilmekte olan eski eserlerin adedi (2079) a balığ olmakta ve bu işlere harcanan para (119 468 831) lirayı bulmaktadır.

Eski eserlerin onarım ve restorasyonu, 2.7.1951 tarih ve 3805 sayılı kanunla kurulmuş olan «Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu» nun müsaade ve kontrolü altında yaptırılmaktadır. Onbeş üyesi bulunan ve en yetkili ilim ve san'at adamlarının teşkil ettiği bu kurul, eski eserlerin tarihî özelliklerine ve asıllarına uygun olarak muhafaza edilmelerinde büyük bir titizlik ve hassasiyet göstermektedir.

Hayır İşleri ve Sosyal Çalışmalar :

Vakıflar Genel Müdürlüğünün sosyal çalışmaları içerisinde şu faaliyetler yer almaktadır :

Dernek Yardımları :

Köylerde, kasaba ve şehirlerde dernekler tarafından yaptırılmakta olan camilerle mevcut camilerin ve eski eserlerin onarımına yardım etmek üzere Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesine her yıl önemli bir tahsisat konmaktadır. 1953 yılında başlamış olan bu yardımlar için, 1963 yılı da dahil olmak üzere, onbir yıl içinde 34000 e yakın adette ve (45 054 000) lira tutarında yardım yapılmıştır.

Gureba Hastahanesi :

İstanbul'da bulunan bu hastahane Bezmiâlem Valide Sultan vakfidir. Halen 250 yataklı ve tam teşekküllü olan bu hastahanenin vakfiyesinde müslüman olmak kaydile müracaat edecek hastaların parasız olarak yatırılıp tedavi edilmeleri yazılıdır. Hastahaneye bu yıl sonunda yeni tesislerle daha 150 yatak ilâve edilecektir. Hastahane personeli, Vakıflar Genel Müdürlüğü kadrosu içinde bulunduğu gibi teknil masrafları da Vakıflar Bütçesi içerisinde yer almaktadır.

İmaretler :

Vakıflar Genel Müdürlüğüne halen :

Antalya'da	400	kişiyeye,
Aydın'da	1000	»
Afyon'da	340	»
Balıkesir'de	300	»
Bursa'da	1000	»
Bolu'da	100	»
Çorum'da	300	»
Denizli'de	300	»
Edirne'de	300	»
Edremit'de	300	»
Giresun'da	300	»
İstanbul'da	2500	»
Kırklareli'de	400	»
Konya'da	300	»
Kütahya'da	300	»
Sivas'ta	300	»
Tokat'ta	120	» olmak üzere

cem'an 8560 muhtaç ve yoksul vatandaşlara günde bir öğün yemek veren ve üçü İstanbul'da olmak üzere ondokuz aşocağı çalıştırılmaktadır. Bu aş ocaklarından yemek alanların bir kısmı Vakıf talebe yurtlarında kalan öğrencilerdir.

Öğrenci Yurtları :

İkisi İstanbul'da ve biri Ankara'da Üniversite ve yüksek öğrenim yapan öğrenciler için, onyedisi diğer illerde orta öğrenim yapan öğrenciler için olmak üzere 20 adet öğrenci yurdu mevcuttur. Bu yurtlarda (2716) öğrenci kalmaktadır. Orta öğrenim yurtlarıyla Ankara'daki yüksek öğrenim kız yurdunda yemek de verilmektedir.

1963 yılında Doğu illerinde üç yeni öğrenci yurdu açılması için hazırlık yapılmaktadır. Yurt binaları, mahallî belediyeler veya özel idareler tarafından temin edilmek kaydile Vakıflar Genel Müdürlüğü lüzumlu eşya, malzeme, memur ve hizmetlileri temin etmekte ve yemek de dahil yurdun tekmi masraflarını karşılamaktadır.

Hasta, Alil ve Yoksullara Yardım :

Vakıfların sosyal yardımları arasında alil, hasta ve yoksul vatandaşlara ödemekte olduğu aylıklar da önemli bir yekûn tutmaktadır.

dır. 1963 yılı bütçesinde bu yardımlar için (280.000) liralık ödenek vardır. Körlere ayda 35 lira, muhtaç ve yoksullara ayda 25 lira yardım yapılmaktadır.

Sosyal, kültürel ve iktisadî hayatımızda çok önemli bir yeri olan vakıflarımıza Cumhuriyet devrinde, eski devirlerde olduğu nisbette yeni vakıfların ilâve edilememesi bir gerçektir. Bu durum, Türk toplumunda vakıf yapmak arzu ve temayüllerinin azalmış olmasından ziyade kanunlarımızda mevcut engelleyici hükümlerden ileri gelmektedir.

Medenî Kanun, vakıf müessesesini yer yer (tesis) ve (vakıf) tâbirleriyle ifade etmektedir. Mahfuz hisse hükümlerile de bir şahsın mevcut varlığı üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunma hakkını tahdit etmektedir.

Vergi mevzuatımız da, servetin bir kısmını veya tamamını vakıf haline getirmek isteyen vatandaşlara, eski devirlerde olduğu gibi her türlü kolaylık ve muafiyetleri tanımamaktadır.

Bugünkü devlet sosyal bir devlettir. Vatandaşın her ihtiyacını karşılamak görevini devlet üzerine almış ve çalışmalarını bu anlayışa göre genişletmiştir. Bu çok geniş hizmetleri yapabilmek için de, yine sosyal devlet anlayışı ile müterakki vergi nisbetleri tatbik ederek yüksek kazançlı vatandaşlara daha fazla vergi tahmil etmektedir. Zengin vatandaşların evvelce vakıf yolu ile yapmakta oldukları hayır işleri ve hizmetleri, bu devirde devlete ödedikleri vergilerle ve dolayısıyla yapmakta oldukları söylenebilir.

Ancak, şahısların ve ailelerin doğrudan doğruya ve kendi adlarına hayır işlerinde ve sosyal hizmetlerde bulunmak arzularını bir Türk geleneği olarak devam ettirmekte de çeşitli faydalar vardır. Zamanımızda, birçok zenginler sağlık ve sosyal hizmetlere ve kültür sahalarına çok faydalı olacak vakıflar tesis etmek arzusundadırlar. Bu arzuların gerçekleşmesi, gerek Medenî Kanun, ve gerek vergi kanunlarında yapılacak değişikliklere bağlı bulunmaktadır. Bu konularda başlamış olan çalışmaların kısa zamanda sonuçlanacağını ümit etmekteyiz.

Türk halkının hayır yapmak düşünce ve arzusunun ifadesi olan vakıf müessesesini yaşatmak ve zaman ve şartlara uydurarak geliştirmek millî bir vazifedir. Zenginlerimiz kadar tekmil aydınlarımızın da bu müessese ile yakinen ilgilenmesi gerekir.